

8. Allah'ın İsimleri

Soru: Allah'ın esmâ ve sıfatlarına inanıyoruz. Fakat bunların ne demek olduğunu bilmiyoruz. Açıklar mısınız?

Esmâ kelimesi, isimler mânâsına gelir. Zilliyet (gölge) plânında bizim isimlerimiz olduğu gibi, asliyet kaydıyla Yüce Allah'ın da (celle celâluhu) isimleri vardır. Ancak bizim ismimizi anne-babamız veya hocalarımız koyar. Allah'ın isimleri ise "şuunat-ı Zâtiye"sinin gereği bizzat Kendisi tarafından verilmiş ve söylenmiş ve bazıları bize de bildirilmiştir. Evet, Cenab-ı Hak, bu isimlerin bir kısmını peygamberlere bildirmiş, bazılarını da bildirmemiştir. Ama peygamberlerin hemen hepsine bir kısım isimleri mutlaka vahyetmiş fakat bunların bütünü bir peygambere bildirmemiştir. Allah'ın öyle isimleri vardır ki, -bu bilgiyi Efendimiz'den öğreniyoruz- Cenab-ı Hak, bu isimleri kenz-i mahfî gibi Kendi nezd-i ehadiyetinde muhafaza etmiş, hiç kimseye onları söylememiştir.^[1] O isimler bazı şuunat-ı ilâhiyenin sırlı anahtarları mahiyetindedir. Onları sadece Allah bilir ve ahirette eşyanın hakikati inkişaf edince Cenab-ı Hak -inşâallah- bizi de onlara muttali kılar, biz de Rabbimizi esmâsıyla tam tanıma irfanına ereriz.

Yukarıdaki paragrafta anlatılan hakikati daha iyi kavramak için bir misal arz etmek istiyorum. Şöyle ki, insanlar kendi mârifet ve hünerlerinden dolayı bazı isimler alırlar. Mesela, çok iyi resim yapan, âdetâ çizgileri ve renkleri konuşturan bir insan düşünelim. Aynı zamanda bu insan, bir de heykeltıraş olsun. Bunların yanında o kimse bütün güzel sanatlara karşı da fevkalâde âşina bulunsun; mesela kalemi eline aldığı zaman hat üstadlarının kendisiyle yarışamayacağı güzellikte yazı yığmaları yapıyor olsun. (Malum olduğu üzere Kur'ân hattında yazı yazma başlı başına bir sanattır ki, o kendi devrinde alkışlanmış, bugün de müzelerimizde hâlâ o sanattan anlayanları hayran hayran kendisine baktırmaktadır.) Yine aynı zat, fevkalâde arabesk sanat yapabilecek kadar farklı bir çizgi sergilesin; daha ötesinde, kubbelere farklı kombinezonlar işleyebilecek bir sanata âşina bulunsun; bulunsun ve fevkalâde sütun başları işlesin, mermeri, peynir oyar gibi oysun ve oraya her türlü hakâiki hak etsin. Bütün bunların yanında bu zat

dülgerlik işinde mahir olsun; ağaca en güzel şeyler işlesin, öyle güzel kakmalar yapsın ki aradan asırlar geçse de yaptığı şeyler asla renk atmasın... Selçuklu sanatlarında görmüş olduğumuz gibi sanata âşina olanları hayret ve hayranlık içinde bıraksın.

Bunun gibi daha pek çok sanat sıralayabiliriz. Biz şimdi bu kabiliyetlerin bütününe bir insanda bulunduğunu farz edelim ve onu isimlendirmeye çalışalım. Bu zatın resim yapma kabiliyetinden dolayı biz ona "resam" diyerek bir isim takarız. Zira kabiliyetler fiil plânında kendisini gösterdiğinde görüp izleyenler ona bir isim takarlar. Ancak bu zata ressam adını takmak, annenin babanın taktığı ad gibi değildir. Bu ad, realiteye tıpatıp uygun bir addir ve o şahsın içinde bulunan hakikatin bizi öyle bir ad koymaya zorlamasının ifadesidir. Aynen bunun gibi, iyi heykel yapana heykeltraş, ağaca şekil verene dülger veya marangoz isimlerini veririz. Herhâlde bu açıklamalardan, anne- babanın taktığı ad ile insanın kabiliyet ve istidadına takılan adların farklılığı anlaşılacaktır.

Şimdi kâinatta binbir şe'nin (iş ve icraat) sahibi, çiçekte bir sanat, insan yapısında bir harikulâdelik, kâinatın yapılışında baş döndüren yaratıcılığıyla öyle bir Zât var ki, işte o Zât Allah'tır. Çeşitli itibarat ve şe'n-i Rubûbiyetiyle kendini ifade eden Hazreti Allah (celle celâluhu), böylece binbir şe'nine mukabil binbir adet esmâsıyla kendini göstermiş ve tanıttirmiş olmaktadır. Mesela simamıza baktığımızda, Allah, "Musavvirü'l-vücu"tur (yüzleri çok güzel bir biçimde yaratan) deriz. Evet Allah, yüzümüze öyle hatlar ve çizgiler koymuştur ki, biz bunlardan bir tanesini değiştiresek yüzün tenâsübünü bozarız. Bir çiçeğe baktığımızda Allah'ın çiçeğin suretini çok mükemmel resmettiğini, çiçeğin bir cemal gamzettiğini görür ve Allah, "Mücemmilü'l-ezhar" (Çiçekleri güzelleştiren, onlara cemal veren) "Cemil-i ale'l-ıtlak"tır deriz. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bütün bunlar, eşya ve hâdiseler içinde hep parıldayıp durmaktadır.

Cenab-ı Hak, Kur'ân'da zikrettiği esmâ-i hüsnâ ile fevkalâde hâdiseler içinde eşya ve hâdiselerin içindeki gizli kapıları bize açmaktadır. Bu sayede bizler de Allah'ın talim ettiği esmâ

mevzuunda, belli ölçüde de olsa, malumat sahibi olmaktayız. Öyleyse esmâ bütün kâinatı eşya ve hâdiseler olarak rengârenk ve çeşit çeşit akan hâdiselerden her birerlerinin dalgalanmasına mukabil bu dalgalanmayı meydana getiren şe'n-i Rubûbiyetin, –tabir caizse– mukaddes bir keyfiyetin adıdır ki bu, Zât'ında vardır ve Allah bunu bize talim etmiştir. Biz bu mevcuda tercüman olur ve “Allah'tır gerçek ilâh! O'ndan başka yoktur ilâh. O (celle celâluhu), görünmeyen ve görünen her şeyi bilir. O Rahman'dır, Rahîm'dir. Allah'tır gerçek ilâh, O'ndan başka yoktur ilâh. O Melik'tir, Kuddûs'tür, Selâm'dır, Mü'min'dir, Müheymin'dir, Azîz'dir, Cebbâr'dır, Mütekebbir'dir. Allah, müşriklerin iddialarından münezze ve yücedir. Allah o gerçek ilâhtır ki, O Hâlık'tır, Bârî'dir, Musavvir'dir... Hâsılı, en güzel isimler ve vasıflar O'nundur. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi O'nu tesbih ve tenzih eder. O, Azîz'dir, Hakîm'dir.” (Haşr sûresi, 59/22-24) deriz. İşte bunlar bir kısım esmâ-i ilâhiyedir. Allah, esmâsıyla malum, sıfatlarıyla muhat, Zât'ıyla mevcud-u meçhuldür. Esmâ-i ilâhiye sıfatlara, sıfatlar ise şe'n-i Rubûbiyete dayanır.

Mesela Allah, “Kâdir – gücü yetendir.” Bu, kudrete dayanır. Allah'ın “gücü yetme” sıfatı vardır. Bu da ondaki bir şe'ne delâlet eder, bakar. Bizdeki kabiliyetler, şe'ne, gölge türü bir misaldir. Aslında, Allah'ta bulunan evsafa kabiliyet denilemez. Zira o, mukaddes bir şe'ndir.

Yansıma

Mevzuya bu şekilde bir açıklık getirmeye çalıştıktan sonra diyebiliriz ki, hakikat-i kainat, Esmâ-i İlahiyen'nin tecellisinden ibarettir. Allah'ın isimleri tecelli ediyor ve kainat var oluyor, varlığını sürdürüyor. Cevherimizle, a'razımızla biz ve bizim gibi bütün varlıklar, bütün eşya, hatta bütün hadiseler, Cenab-ı Hakk'ın isimlerinin tecellisinden ibarettir. Yaratıcı güç ve kudret, o tecellilerle kendisini gösteriyor. Bu tecellilerin dayandığı üç temel isim veya isimlere kaynaklık eden sıfat, ilim, irade ve Kudret'tir. Bütün varlıkların Cenab-ı Allah'ın ilminde, ayan-ı sabite dediğimiz ilmi vücutları vardır. Cenab-ı Allah (cc), bunları yaratmak, şehadet âlemine çıkarmak irade buyurduğu zaman -ki, bu “zaman” da bize göre bir ifade ve izah tarzıdır; yoksa Zat-ı Bari ve ef'ali üzerinden zaman geçmez; zaman,

O'nun ef'ali ve tecellileri âlem-i şehadete indiğinde söz konusu olur – onlar üzerinde irade ve kudretiyle tecelli eder. Bir defa, mesele ilmi ve iradi olmakla, zaten panteizmden de monizmden de ayrılır. Panteizm ve monizmdaki ilahin keyfiyeti bile meçhuldür; her ikisinin, nihai noktada natüralizmden, hatta materyalizmden bir farkı yoktur. Fakat felsefeciler, vahdet-i vücudu, vahdet-i mevcud telakkisi içinde ve panteizm, bazen de monizm adıyla itikadımıza dahil etmeye çalışmışlardır. Burada düşülen bir diğer yanlış, Cenab-ı Hakk'ın sıfat, esma ve onların tecellileriyle, bu tecellilerin eserlerini ayıramamaktır. Mesela, bütün konuşmalar gider, Cenab-ı Hakk'ın Mütekellim ismine ve Kelam sıfatına dayanır. Fakat bu demek değildir ki her konuşan insana -haşa- Allah Konuşuyor. Nasıl bir yaz günü güneşe müteveccih eşya sıcaklık, yeryüzündeki aydınlık güneştir; ama ne güneşti, ne güneşin bizatihi ısı ve ışığıdır, ne de güneşin kendisidir. Daha öte bir misal olarak, şeffaf cisimlerin her birinde güneşi görürsünüz; güneş onlarda ısıyla da, ışıkla da tecelli eder. Fakat o görünenlerin hiçbiri güneş değildir, Güneş yine tepemizde eksilmeyen ışığıyla, o tecellilerden hiç müteessir olmaya varlığıyla hayatını sürdürmektedir. Belki bu misal bile, Cenab-ı Hak ile evlât, mahlûkat arasındaki münasebeti tam izah etmez ama zihne yaklaştırır; zaten misal de bunun için verilir. Bunun gibi mahlûkatın hayatı Allah'ın Hayy ismi ve Hayat sıfatına, varlıklarını sürdürmeleri Kayyumiyetine, ilimleri ilmine, görmeleri O'nun Basir, işitmeleri Semî oluşuna dayanır. Fakat bu demek değildir ki, hayatı, hareketleri, görmesi, bilmesi ve işitmesiyle bütün varlık -haşa- Allah'tır.

ÖRNEKLER

1.RAHMAN

Anlamı: Allah'ın pek merhametli, çok rahmet sahibi olması anlamlarına gelen bir sıfat ismidir. Sıfat ismi olmakla beraber, bu ismin Allah'tan başkasına verilmesi uygun görülmez. “Çok rahmet sahibi, gayet merhametli ve sonsuz rahmeti bulunan” diye tefsir edilip açıklanabilse de, yalnız yüce Allah'ın özel bir ismi olduğundan dolayı tam anlamıyla tercüme edilemez. Dilimizde onun tam karşılığı olan bir kelime yoktur. “Esirgeyici” olarak tercüme edilmesi de doğru değildir. Dolayısıyla bu anlam Rahman isminin

tercümesi olamaz. “Acıyan” diye tercüme edilmesi de onun tam anlamını vermekten uzaktır. Çünkü kuru bir acıma merhamet değildir. Bilindiği gibi, merhamet acıyı giderip yerine sevinç ve iyiliği getirmektir. Bu itibarla merhametli sözcüğünden anladığımız anlamı, diğerlerinden anlayamayız.

Rahman, “pek merhametli” şeklinde eksik olarak tefsir edilebilirse de tercüme edilemez. Yüce Allah’ın rahmeti, sadece bir iyilik duygusundan ibâret değildir. O’nun rahmeti, insanlara iyilik dilemesi ve sayılamayacak kadar nimetler vermesidir. O halde “Rahman” ismini böylece bilmek ve anlamak gerekir. Her gün karşılaştığımız ve içinde bulunduğumuz nimetler, aslında bize Rahman’ın en güzel açıklamasıdır.

Örnek: Bir anneye verdiği merhamet düşünülecek olursa Allah’ın sonsuz merhamet sahibi olduğu anlaşılacaktır.

Konuyla İlgili Hadis: Ömer İbn Hattâb radiyallahu anh demiştir ki: “Resûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem huzuruna birtakım esirler getirilmişti. Esirler arasında bir kadın vardı ki, (ayrı düştüğü çocuğuna duyduğu özleminden dolayı) sağa sola koşuyor, gördüğü her çocuğu sinesine basıyor ve emziriyordu. Bu manzara karşısında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Şu kadın, bağrına bastığı ciğerparesini hiç ateşe atar mı?” diye sordu. Biz de: “Hayır, vallahi atmaz!” dedik. Bunun üzerine Allah Resûlü sallallahu aleyhi ve sellem hikmet gamzeden bir edayla: “İşte Allah, kullarına, bu kadının yavrusuna gösterdiği şefkatten çok daha merhametlidir.” buyurdu. [Buhari, Edeb 18; Müslim, Tevbe 22] (İmam Nevevi – Riyazu’s Salihin)

Konuyla İlgili Açıklama: Rahmân, Allah gibi, başka dile tam tercümesi mümkün olmayan bir isim sıfattır. Cenab-ı Hakk’ın bir sıfatı olmakla beraber, isim olma ciheti öne çıktığından, Rahmân dediğimiz zaman hemen Allah akla gelir ve dolayısıyla Allah’ın dışındaki varlıklar için kullanılamaz. “Sonsuz ve sınırsız merhamet eden ve inanan-inanmayan, müslim-gayrı müslim hiçbir ayırım yapmadan bütün varlığı, hayat, beka, rızık, kabiliyet, sistem, âhenk vb. sonsuz nimetlerle donatan” manâsına gelir. Rahmân, ezele bakar. Allah, Rahmân isminin rûhundaki merhamet ve o merhametin tecellisi ile kâinatı yaratmıştır. Bu bakımdan, kâinat Rahmân’ın eseridir ve

Allah’ın, Rahmân ismiyle tecelli eden Rahmet’i her şeyi kuşatmıştır. Cenab-ı Hakk’ın kâinatla alâkalı iki türlü tecellisi vardır. Bunlardan biri, güneşin ışığıyla, ışığındaki renkler ve ısıyla yeryüzünün tamamında tecelli etmesi gibi, O’nun kâinatla alâkalı bütün isimleriyle birlikte umûmî tecellisidir ki, buna Vahidî tecelli denir ve bu tecellî, O’nun Celâl tecellisidir. İşte Rahmân, Allah’ın bütün isimleriyle bütün kâinattaki (Vahidî) tecellisinin kaynağıdır. Kâinatta hakim olan muhteşem ve âhenktar sistem, tamamen Rahmân’ın tecellisinin neticesi olup, her şey, Rahmâniyet’in kanunları altında ister istemez Allah’a boyun eğmiş durumdadır. Bilhassa yeryüzü simasında bitkilerin ve hayvanların yaratılma, hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli sistem ve kabiliyetlerle donatılma, beslenip büyütülme ve idarelerindeki benzerlik, âhenk, düzen, lütuf ve merhamet, bütünüyle Rahmâniyet’in şualarıdır. (Ali Ünal – Açıklamalı Kur’an Meali)

2.REZZAK

Anlamı: Allah’ın, bütün yaratıkların rızıklarını veren olduğunu ifade eder. Her canlı için gerekli gıdayı bahşedip yaratan ve bol bol veren Allah’tır.

Örnek: Rızık verenin Allah olduğu en aciz ve çabadan yoksun varlıkların rızığını elde etmesinde ortaya çıkmaktadır. Hareketten yoksun bir bitkinin yahut bir ceninin rızığının düzenli olarak verilmesi Rezzak isminin bir tecellisidir.

Konuyla İlgili Hadis: Ömer İbn Hattâb radiyallahu anh demiştir ki: Resûlullah ı sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyururken işittim: “Eğer siz, Allah’a hakkıyla tevekkül etseniz, sizi, sabah yuvasından aç ayrılıp, akşam tok olarak dönen kuşların beslendiği gibi rızıklandırır.” [Tirmizi, Zühd 33] (İmam Nevevi – Riyazu’s Salihin)

Konuyla İlgili Açıklama: Evet, bizzat görüyoruz ki rızık, iktidar ve irade ile ters orantılıdır. Mesela bir yavruya rızık daha dünyaya gelmeden önce ana rahminde, irade ve iktidardan büsbütün mahrum olduğu sırada, ağzını kımıldatmaya bile muhtaç; kalmayaçağı bir şekilde veriliyor. Sonra dünyaya geldiği vakit, iktidar ve iradesi yine yoktur, fakat bir derece kabiliyeti ve potansiyel bir hissi bulunduğundan, yalnız ağzını yapıştırmak

gibi bir hareketle en mükemmel ve en besleyici, sindirimi en kolay gıda, çok latif ve hayret verici bir şekilde memelerin musluğundan ağzına veriliyor. Sonra çocuk bir derece iktidar ve irade kazandıkça o kolay ve güzel rızık kendisine karşı biraz nazlanmaya başlar. O meme çeşmeleri kesilir, rızık başka yerlerden gönderilir. Fakat kuvveti ve iradesi rızıkını aramaya müsait olmadığı için Rezzak-ı Kerim anne ve babasının şefkat ve merhametini, onun kuvvet ve iradesine yardımcı olarak gönderir. Ne vakit iktidar ve iradesi kemale erer, o vakit rızık ona koşmaz ve koşturulmaz, yerinde durur. Der ki: "Gel beni ara, bul ve al!" Demek ki rızık, iktidar ve irade ile ters orantılıdır. Hatta pek çok risalede beyan ettiğimiz gibi, en iradesiz ve zayıf hayvanlar en iyi şekilde yaşar, en iyi beslenir. (Bediüzzaman Said Nursi – Lem'alar (Sadeleştirilmiş))

3.ADL

Anlamı: Allah'ın herkese hakkını veren, koyduğu âdil hükümleriyle zulme razı olmayan, zulmü ve zâlimi sevmeyen

anlamına gelen sıfatının ismidir.

Örnek: İnsana içindeki hakkaniyetsizliğe tahammül edememe hissiyatını veren Allah'ın ne derece adil olduğu ve hiçbir şeyi karşılıksız bırakmayacağı kuşkusuzdur.

Konuyla İlgili Ayet: Artık her kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onu(n karşılığını) görür. Her kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, o da onu(n karşılığını) görür. (Zilzal Suresi 7-8. Ayetler)

Ayetin Tefsiri: İnsan, her ne işlerse işlesin, Allah hepsini görür ve kaydettirir. Hem dünyada hem de Âhiret'te herkes yaptığıнын neticesiyle karşılaşır. Şu kadar ki, mü'minler dünyadaki iyiliklerinin karşılığını, bunlar dünyada da kısmen karşılıksız bırakılmamakla birlikte, genellikle Âhiret'te görürken, inkârcılar iyiliklerinin bütün karşılığını dünyada alırlar; kötülükleri ise, derecesine göre dünyada da karşılıksız kalmasa bile, karşılıkları verilmek üzere daha çok Âhiret'e bırakılır. Âhiret'te herkese dünyada yaptıkları birbir gösterilecektir. Bununla birlikte, Allah iyilikleri asla karşılıksız bırakmazken, kötülüklerin ise, küfür ve şirk dışında bir kısmından, hattâ çoğundan tevbesiz ve/veya tevbe sonucu geçivermektedir. O, mü'minlerin bazı günahlarını da Âhiret'te affedecektir. Her

halükârda affedilmeyen günahlar ise, elbette karşılığını bulacaktır. (Ali Ünal – Açıklamalı Kur'an Meali)